

i intel·lecte), de manera que en Llull una part del cos podia guanyar més rellevància com a mitjà més directe per al desenvolupament de les facultats de l'home (recull el passatge en què Llull identifica que la mà és més important que el peu, ja que aquesta proporciona sentits de manera més eficaç que aquell). De manera similar, Llull reconeix en el cor el lloc de residència de la potència de la voluntat i en el cervell el de les facultats cognitives i de les potències racionals, concretament distribuïdes la memòria a la part anterior del cervell i l'intel·lecte a la part frontal. En aquest punt, l'autora ressalta que la tradició anterior situava preferentment l'intel·lecte a la part mitjana i no a la frontal (mentre que Llull –al mateix llibre– situa en posició mitjana del cervell la qualitat imaginativa de l'ànima). Igual que la ubicació de la voluntat al cos (en aquest cas, més acord amb la tradició anterior), l'autora reflexiona sobre les explicacions de Llull pel que fa a aquestes ubicacions i arriba a la conclusió de trobar-les coherents amb la presentació antropològica lulliana: en el cas del cervell, les potències ubicades racionals en posicions interna/externa –i no mitjana–; i en el cas del cor, situant la voluntat al centre del cos, en coherència amb la relació voluntat/amor, primordial en el seu pensament, com fa visible també en altres obres com el *Llibre d'amic e amat*. L'article acaba amb un apunt sobre la recepció d'aquestes particularitats per part de Descartes, que, tot i el seu pronunciament crític amb Llull (es pot acudir al seu *Discurs del mètode*), sembla que no va discrepar de les ubicacions proposades per l'autor mallorquí.

Maricarme Fonollet Paños

101) López Alcalde, «La ortodoxia del *Liber nouus de anima rationali*: las glosas de un lector italiano del s. xv»

L'autora fa un recorregut per la fortuna del *Liber nouus de anima rationali* –LAR– (1296), partint del nombre de manuscrits conservats (vint-i-vuit en català i només un en llatí, tot i que traduït poc després de la redacció original) i dels lectors que hi han acudit al llarg de la tradició: com a lectors «positius», Bernat Metge –sobre la seva influència recull un debat obert– i Charles de Bouvelles; com a influència «negativa», l'ús que en fa Nicolau Eimeric a les seves acusacions d'heterodòxia –amb cites també recollides. Pel que fa a aquest últim, l'autora ens ofereix una lectura classificada de les notes marginals trobades al manuscrit de Roma, Biblioteca Angelica 744 (inicis del segle xv), l'únic transmissor de la versió llatina, provinents de la mà d'algú que feia

abundants comentaris de certes idees del *LAR* que considerava heterodoxes i ho acompanyava d'arguments documentats en textos de rellevància acadèmica i teològica, com ara Tomàs d'Aquino, Duns Escot o Pere Llombard; les notes apunten cap a la lluita antiaverroista vigent al franciscanisme de Pàdua durant els primers temps del lul·lisme italià.

Óscar de la Cruz Palma

102) López Alcalde, «Ontología del alma y facultades de conocimiento. Alma, cuerpo y conocimiento en la obra psicológica de Ramon Llull»

Basant-se en la seva edició crítica del *Liber novus de anima rationali* (1296), l'autora mostra com la psicologia de Ramon Llull s'inscriu dins de la tradició escolàstica dels tractats *De anima*. Així, Llull integra, en la seva reformulació artística dels tractats sobre l'ànima, reflexions contemporànies, com ara la doctrina dels sentits interiors –i entre aquests el *senus communis*– i la teoria de l'intel·lecte agent i possible, que demostren la seva familiaritat amb el discurs aristotèlic del seu temps, molt marcat per la interpretació d'Avicenna. Fora bo d'ampliar la perspectiva cronològica d'aquest estudi i analitzar la psicologia lul·liana de finals del segle XIII, amb els seus punts de contacte amb la psicologia aristotèlico-escolàstica, amb relació a les seves conceptualitzacions més primitives. Al *Llibre de contemplació en Déu*, per exemple, tenen un paper fonamental els anomenats sentits espirituals o intel·lectuals, a saber, «cogitació», «apercebiement» o «coneixença», «consciència», «subtilesa» i «coratge». En canvi, no hi trobem referències als sentits interiors. Aquest fet fa pensar en una elaboració i transformació progressiva de la psicologia lul·liana, que tal vegada valdria la pena d'estudiar en les seves diferents fases.

A. Fidora

105) Marín, «Folls d'amor: Ramon Llull i el *Llibre d'amic e Amat*»

En un primer apartat de l'estudi, dedicat a contextualitzar el text, l'autor considera el *Llibre d'amic e Amat* com a exponent de l'experiència pròpia de Llull, segons reconeix que afirmen els especialistes, «per bé que amb matisos». Esmenta, en conseqüència, la possibilitat d'una redacció anterior de l'opuscle respecte del *Romanç d'Evast e Blaquerana* en el qual s'insereix. Això implica una certa identificació entre el protagonista de la novel·la lul·liana i el seu autor. El segon apartat de